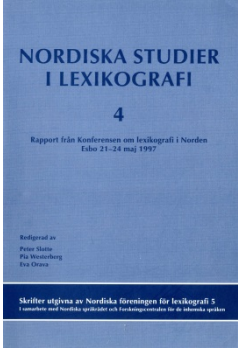


NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Vem läser en dialektordbok? - Vem skriver vi för?	
Forfatter:	Birgit Eaker	
Kilde:	Nordiska Studier i Lexikografi 4, 1997, s. 75-84 Rapport från Konferens om lexikografi i Norden, Esbo 21.-24. maj 1997	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Birgit Eaker

Vem läser en dialektordbok? – Vem skriver vi för?

That writers of dialect dictionaries have had different categories of readers in mind is apparent from their prefaces, their choice of given information and their presentation of it. This is illustrated by examples from different dialect dictionaries, both regional and local, as well as from the two earlier dictionaries covering all of Sweden by J. Ihre and J. E. Rietz, respectively.

The new Swedish Dialect Dictionary undertakes to present all the Swedish dialects in present-day Sweden to scholars as well as to interested laymen. Our approach to this task is illustrated by an article from the dictionary. Finally, some changes in progress are presented. These focus on making the dictionary easier to use, especially for the layman. They also include providing some encyclopedical data for the better understanding of words denoting objects, processes, etc., from a rural environment little known to the reader of today or of the future.

Inledningsvis vill jag ställa frågan: Vem läser en dialektordbok? För författare till dialektordböcker och medarbetare i dialektordboksprojekt är det kanske naturligare att se saken från andra hållet och fråga sig: Vem skriver vi för? Härmed sammanhänger frågor som Vilken information söker dialektordbokens läsare? Varför läser vi dialektordböcker? och Varför skriver vi dialektordböcker? Detta är verkliga kärnfrågor för det projekt jag representerar, Ordbok över Sveriges dialekter.

Innan jag går vidare vill jag kort redogöra för vad jag menar med dialekter. Detta begrepp kan ju tyckas alldeles självklart, men eftersom jag har mött olika uppfattningar – inte minst i media på sista tiden – vill jag ändå ägna några rader åt frågan. Jag kommer att utgå från svenska förhållanden.

Källspråket – våra dialekter

Dialekterna är regionala varianter av vårt talade språk. De representerar en talspråkstradition som sträcker sig långt bakåt i tiden. Dialekterna är alltså inte förvanskade former av det svenska riksspråket. Det senare, som i och för sig också varierar regionalt, är en relativt sen företeelse, som till stor del har formats utifrån skriftspråket. Som stomme har det svenska riksspråket äldre dialekter, i huvudsak från områdena kring Mälaren. Vissa dialekter avviker så kraftigt från riksspråket att somliga vill hävda att de är egna språk. De utgår dock alla från vårt gemensamma och av allt att döma relativt enhetliga fornspråk.

Dialekterna är inte några absoluta enheter. Gränserna är flytande och föränderliga. Vi använder visserligen av praktiska skäl den gamla sockenindelningen som bas när vi redovisar dialektala företeelser, men det innebär inte att språkliga drag slaviskt följer sockengränserna. Näraliggande socknar kan ha i stort sett samma mål lika väl som olika byar inom samma socken kan uppvisa tydliga skillnader i språkligt hänseende.

Dialekterna är inte statiska – lika litet som språket i övrigt är det. Uppsplittringen i dialekter har skett i olika grad och vid skilda tider, främst beroende av historiska och geografiska faktorer. Perioder med mer statiskt tillstånd har växlat med perioder med starka förändringar. Vi är nu inne i en förändringens tid. Vi ser en kraftig påverkan från riksspråket och en utjämning av dialekterna.

Några dialektordböcker

En dialektordbok försöker beskriva ordförrådet i dialekterna, i allmänhet med riksspråket som målspråk. Det finns olika typer av dialektordböcker. En indelningsgrund kan vara storleken av det område de avser täcka. I en sådan indelning får vi dels dialektordböcker som behandlar ett relativt enhetligt talspråk i en begränsad region, ett landskap eller en del av ett landskap, en socken eller till och med en by, dels rikstäckande verk, som behandlar en mängd olika dialekter. Reinhammar (1984) anlägger nationella och lokala aspekter på dialektordböcker och diskuterar ur detta perspektiv svenska dialektordböcker från mitten av 1800-talet till och med Ordbok över Sveriges dialekter. Här skall därför endast ges några få exempel.

Till landskapsordböcker hör t.ex. Ordbok över Västmanlandsmålet. *Idioticon Westmannicum* (1925) av Daniel Herweghr (1720–1787) och *Gotländsk ordbok*, på grundval av C. och P. A. Säves samlingar (1940–45).

Delar av landskap behandlas bl.a. i *Ordbok öfver Fryksdalsmålet* (1878) av Adolf Noreen, som i huvudsak redogör för Fryksdals härad i Värmland, *Ordbok öfver Allmogemålet i Sörbygden* (1879) av Nils Fr. Nilén som behandlar dialekten i socknarna Krokstad, Hede och Sanne i Bohuslän och *Ordbok över Folkmålen i Övre Dalarna*, vars senaste häfte, nr 34 Slå–Sno, utkom 1996.

Dialektordböcker som omfattar ett sockenmål eller bymål är t.ex. *Ordbok över Multråmålet* (tryckt 1933 men huvudsakligen utarbetad 1873–75) av Johan Nordlander, *Ordbok över Burträskmålet* (1940) av J.V. Lindgren, som till största delen bygger på uppgifter från 1888 och 1889, *Ordbok över Laumålet på Gotland* (1972–86) av Mathias Klintberg och Herbert Gustavson, *Pitemålet – allt mila åagg å ö`öx-* (1991) som är resultatet av en studiegrupps arbete och *Ordbok över lulemålet på grundval av dialekten i Antnäs by, Nederluleå socken* (1993) av Jan-Olov Nyström. Detta är bara ett litet axplock ur floran av lokala ordböcker.

Det finns två tidigare rikstäckande verk: *Swenskt dialect lexicon* (1766) av Johan Ihre och *Svenskt dialektlexikon. Ordbok öfver svenska allmogespråket* ([1862]–1867) av J. E. Rietz. Rikstäckande är också *Ordbok över Sveriges dialekter*. Hittills har utkommit två häften, A–Andtäppt och Andvarpning–²Arsa och vi (för närvarande fyra personer motsvarande 3,75 årsarbetskrafter) skriver nu på häfte tre och fyra.

Utgivningen av dialektordböcker i Sverige har gått i vågor. Vi kan se en topp från mitten av 1800-talet till cirka 1880, en mindre ökning på 1930–40-talet och en uppgång från 1960-talet och in i vår tid. I våra dagar är intresset stort. Kurvan är av allt att döma fortfarande på väg uppåt.

Syften och målgrupper

Varför har dialektordböckerna skrivits och för vilka har de skrivits? En viss uppfattning om detta kan man få genom att läsa inledningar och förord och genom att studera vilken information som ges i ordboksartiklarna och hur den presenteras.

De tidiga ordböckerna speglar den tidens stora språkliga och nationella intresse. De skrevs företrädesvis av språkligt intresserade lärda män som vände sig till sina gelikar. De tidigaste dialektordböckerna har latin som översättningsspråk. Många av de tidigare ordböckerna har också fylliga, ur vår synvinkel mer eller mindre fantasifulla, etymologiska kommentarer. Låt oss som exempel se på ett avsnitt ur Herweghrs ordbok.

Köra, vi pellere. *Köra en att göra något*, vi ad aliquid agendum compellere, item aurigare. *Köra en häst*, eqvum ad currendum incitare. Af *keyre*, lorum, piska (Verel. in Indice). Cambr. Brit. *carrai*, lorum.

Körkemiddag, så dags som man kommer ur kyrkan om söndagarna. *Thet är körkemiddasdags*. Felsbroense.

Körkjeväg in locutione: *Thet ligger inte i min körkjeväg*, notat: jag har intet att thermed beställa.

Ur *Ordbok öfver Västmanlandsmålet. Idioticon Westmannicum* av Daniel Herweghr (1720–1787).

Uppslagsorden är normaliserade, t.ex. stavas *köra* med *k*. En viss anpassning till uttalet kan noteras i stavningen, t.ex. *körkje-*, men man måste komma ihåg att skriftspråket inte var så standardiserat vid denna tid. Språkproven har översatts till latin och jämförelser görs med andra språk.

Herweghrs ordbok har inget förord av författaren själv, men det är uppenbart att den har skrivits av en bildad man med stort språkintresse och den fordrar att läsaren har en liknande bildning. Urvalet av ord är starkt begränsat och har skett till förmån för ord som är mindre vanliga i det allmänna språket.

Samma princip tillämpas av Ihre, vars *Swenskt Dialect Lexicon* har undertiteln: "Hvarutinnan upptecknade finnas the ord och talesätt, som uti åtskilliga Svea rikets landsorter äro brukelige, men ifrån allmänna talesättet afvika. Till upplysning af vårt språk, och bevis om thes ömnhighet igenom trycket utgifvet." Vi ser att det vanliga ordet *get* saknas hos Ihre, liksom för övrigt även hos Herweghr.

§6 GES GET GE GI

händerna på: hoc genus laboris nobis deficit.

GESLINGAR. Skan. Gothl. V. G.

Gåsvingar.

GESTRING. Skan. *Fint siktbröd.*

GETARE. Gothl. *Torpäre, eller dräng på en gård, som står skrefven för busbondi.*

GETEN ULL. *Sräf, liksom getragg. GÖTB. MAG. p. 191.*

Ur *Swenskt Dialect Lexicon* (1766) av Johan Ihre.

Under 1800-talet skedde en viss förändring i inställningen. I förordet till *Ordbok öfver Fryksdalsmålet* skriver Adolf Noreen: "Det faller lätt i ögonen, att denna ordbok ej vill vara endast en samling af kuriosa, af uttryck mer eller mindre ovanliga och från riksspråket afvikande,

utan den afser att [...] så vidt möjligt framlägga dialektens hela ordförråd, både där det öfverensstämmer med, och där det afviker från riksspråket.”

jet s. f., pl. *jèttær*, get.
jétig s. m. geting.
jétigbót s. n. getingbo.
jétósst s. m. getost.

Ur *Ordbok öfver Fryksdalsmälet* (1878) av Adolf Noreen.

Här finns ordet *get* med. Lagg märke till att dialektformerna har fått bilda uppslagsord och att dessa skrivits med ljudskrift. Noreen är kritisk mot bruket av etymologier, vilket framgår av förordet: ”Öfverflödigt och därför onyttigt lärdom, i form af många och långa jämförelser med fornspråket och beslätgade språk, har undvikits. Endast i de fall, då en dylik jämförelse kunde anses vara af verkligt gagn för språkforskaren, men på samma gång mera svåråtkomlig för den i dialekten mindre bevandrade, har jag bifogat inom [] dylika jämförelser”. Även Adolf Noreen vände sig som synes i första hand till språkforskaren.

Det stora verket under 1800-talet är Rietz' ordbok. Här finns en mängd jämförelser med andra språk. Rietz försvarar detta i sitt förord till första upplagan: ”Ej sällan har den åsigten uttalats att våra landskapsord blott utgöra ett slags rotväliska, en förvridning af skriftspråket och de till följe häraf äro föga förtjenta af någon uppmärksamhet. [...] Med hänseende härtill och af flera andra skäl, har det ansetts nödigt att något utförligare belysa ordens frändskap.” Rietz vill alltså med sina många etymologiska jämförelser visa dialekternas ålderdomlighet och egenvärde.

Om sitt syfte med ordboken skriver Rietz bl. a.: ”Vårt skriftspråk behöfver och kan renas och riktas, men det rätta och naturliga sättet härvid är att återgå till den gamla äkta svenskans källor i vårt fornspråk och folkspråk. Ett af ändamålen med denna ordbok är at göra den *ena* af dessa rika källor, folkspråkets, tillgänglig.”

GET 1, f. 1) eg. get. Riksspr. *Gajt* (def.-i), f. G. *Gjait*, *gjeit* (pl. def. *gjaittera*). Sm. *Gjött* (def. *gjötta*, pl. *gjötte*, def. *gjöttan*), id. Hs. (Db.). 2) hopvriden krans af tågor. Bl. Fsv. *get*, *geit*, *gait*, f. get. GL.; deraf *geta hæptur*, f. pl. inrättning hvarigenom get, då hon går ute på marken, hindras att göra skada. HL.; fn. *geit*, f. get; n. *gjeit*, f.; fnt. *geiz*, *gaiz*, f.; mht. *geiz*, f.; nht. *geiss*, f.; holl. *gejt*, f.; nfris. *giet*; fe. *gât*, m. & f. bock, get; e. *goat*, m. & f. id.; e. dial. *gate*, *gat*, bock, get; wall. *gate*, *gade*, *gaddé*, f. get; moes. *gaiter*, f.; *gaitz*, f. id.; lat. *hædus*, *hædus*, *hedus*, m. bock; cy. *gid*, f.; jfr hebr. גִּידִּי, *gdi*, m. killing.

GAJTA (ipf. *gajta*), v. n. rasa, leka. S. G. GAJTA-HJÄRNA, f. (el. m.?) eg. gethufvud; rasigt, yrt barn. G. (F.).

GAJT-KILLING, m. 1) killing, kid; 2) mycket rasigt barn. G.

GAJT-SVANGLÄ, f. dålig vagn; gammal usel träaxlad vagn. G. (Ihre, DL. 54).

GJEITA HERE, *gjaita haire*, m. getherde. Sm. (Vestbo, Östbo); *gjöita höire*, id. Sm. (Sunnerbo).

Ur *Svenskt dialekt-lexikon. Ordbok öfver svenska allmoge-språket* av J.E. Rietz.

Rietz' uppslagsord är en blandning av riksspråksformer och former som närmar sig uttalet, jfr t.ex. *get*, *gajt-svanglä* och *gjeita here*. Utan det 1955 publicerade registret är det svårt att hitta i ordboken.

Som kontrast till de tidigare ordboksverken vill jag ge exempel på ett par lokala ordböcker från vår egen tid. *Pitemålet* har utarbetats av en studiegrupp från olika byar i pitetrakten. I förordet klargörs syftet: "pitebondskan som så många andra dialekter är i utdöende. Föräldrar talar i regel rikssvenska med sina små barn och många unga flyttar till annan ort [...] och kommer följaktligen allt längre bort från sin hembygds språk. Det har därför känts angeläget att dokumentera och försöka bevara den rest av bondskan som ännu finns kvar. [...] Vår förhoppning är att boken skall kunna läsas med god behållning av gemene man och även kunna nyttjas av språkforskare."

EFTERBLIVEN a. 1. *ejnfåldi*, enfaldig, troskyldig. 2. *smågå:ve*, inte så begåvad.
3. *vå minder*, "med mindre", inte med fullt förstånd. 4. *ätt-sä*. "Han jär nälta ätt-sä." (Han är litet efterbliven) Se även DUM.

Ur *Pitemålet -allt mila àagg å ö`öx-* (1991)

Denna ordbok har rikssvenska uppslagsord och översätter dem till dialekten som en vanlig tvåspråkig ordbok. Som komplement finns i slutet en förteckning över dialektformerna med hänvisningar till uppslagsorden.

Kanske vi får se mer av denna typ av dialektordböcker i framtiden, dvs. sådana som i första hand är uppställda för att passa användare som inte längre behärskar sin hembygds dialekt men som vill lära sig den.

Ordbok över lulemålet får exemplifiera en annan utveckling. Författaren Jan-Olov Nyström speglar i sitt förord en inställning som delas av många i vår tid: "Idag befinner sig lulemålet, som så många andra dialekter, i långsamt utdöende. Vi gör med detta en stor förlust. Förutom att vi förlorar en mycket rik språkskatt förlorar vi åt glömskan även en hel föreställningsvärld, möjligheten till en närmare förståelse av en lång historisk period i Norrbotten. Sammanställningen av denna ordbok över lulemålet är ett försök att kämpa mot denna glömska, och därmed betala åter en del av den skuld som vi alla häftar i till våra förfäder." – Ordboken speglar syftet genom att den ger fylliga uppgifter av etnologisk karaktär. Uppslagsord är dialektorden själva. Framställningen är enkel och lättillgänglig.

döjda bsg f höavkok åt korna (en lag som framställdes genom att hett vatten hälldes över hö som därefter fick stå och dra, *dojda* kunde även beredas med renfana för att kornas efterbörd skulle komma snabbare. Det förekom även att potatisblast torkades, hässjades och avkokades för att göra *dojda*).
döjlemb|er -re - -ra n ämbar för höavkok.
-lä:g -en - -an m lag från höavkok. *-tonn -a - -en* f tunna för höavkok.

Ur *Ordbok över lulemålet på grundval av dialekten i Antnäs by, Nederhuleå socken* (1993) av Jan-Olov Nyström.

Medan *Pitemålet* kan svara på frågan "Vad heter *efterbliven* på pitemål?", kan *Ordbok över lulemålet* ge svar på en fråga som "Min farmor brukade säga *döjda* – vad var det för något?"

Syftet med dessa dialektordböcker är delvis nytt. Författarna skriver inte i första hand för lärda och språkforskare. De vänder sig till gemene man och de skriver för ungdomen. Man känner ett behov av att dokumentera – och därmed göra förståelig och tillgänglig – inte bara en dialekt utan en hel livsstil som håller på att försvinna.

Ordbok över Sveriges dialekter

Arbetet med Ordbok över Sveriges dialekter, förkortat OSD, startade 1954 i Kungl. Gustav Adolfs Akademiens regi. Man ville inom akademien se till att skapa en svensk dialektordbok som skulle vara en motsvarighet till Svenska Akademiens Ordbok, vilken som bekant redogör för skriftspråket.

Våra samlingar utgörs av mer än 7,3 milj. excerpter i sedesformat och ytterligare någon miljon i andra format. Det är den största dialektordsamlingen på germanskt område. I våra samlingar ingår även grundmaterialet till Ihres och Rietz' ordböcker.

I inledningen till häfte 1 fastställs: "Ordbok över Sveriges dialekter skall med angivande av ordens, uttalsformernas, betydelseernas etc. geografiska förekomst/utbredning redogöra för i princip hela det svenska (men inte det finska eller lapska) dialektala ordförrådet inom Sveriges nuvarande gränser, sådant det är åtkomligt genom handskrivna eller tryckta källor från både äldre och yngre tid."

Ordboken riktar sig dels till forskare inom svensk språkvetenskap dels till den intresserade allmänheten. Detta innebär att vi ställs inför vissa avvägningsproblem i vårt arbete. Hur vi griper oss an vår uppgift kan illustreras med en artikel ur OSD. Jag har valt ett ord som vi alla känner väl från riksspråket.

aptit m el. (i SmNk äv.) f el. (i SmVgDsl äv.) n (*appeti't* o.d. SkBISmVgBoÖg, *~ti'tt* o.d. BoDsl, *app~* o.d. SkBISm—BoÖg—VrmJIMpNb, *abbe~* o.d. SkBISm—DslÖgNkVrm, *abbeti'tt* o.d. HaBo, *a'bbetett*, *a'be'tit*, *~titt* Bo, *aboti't* Vrm, *abbeti'* Ha, *a'pptik* o.d. UIJI, *°abtik*, *°abbtik* Sm, *°apotek* Nb, *abbeti'k* o.d. SkSmVgVrm, *~te'k* o.d. SkSmVgBo(i ssg)Dsl, *°depik* Vg(enst.); huvudtr. (acc. 2) på första stav. ställvis i BoDslUIJIMp) matlust, aptit; a.l.; äv. pregnant: överdriven aptit el. glupskhet Nk; äv. allmännare: lust, håg SmDsl; jfr m a t - a p t i t . *Ja ä inte fuker, män ja har iggen abeti't* Ha. *Ja har iggen abbeti'k fs mat* Sm.
Ssg (äv. -te- Vg): **aptit(s)-sup** SkBISmVgBoÖgSdm-Vrm.
Avledn.: **aptitare** aptisup Sk. – **aptitlig** särsk.: mat-hågad Sk.

Ur *Ordbok över Sveriges dialekter*. H. 2.

Uppslagsorden har rikssvensk form eller är normaliserade efter rikssvenskt mönster. Eftersom vi skall redogöra för alla dialekter kan vi inte ha uttalsformer som uppslagsord. Detta innebär givetvis att det kan vara svårt för en dialektkunnig att hitta det ord han/hon söker efter. Som exempel kan

jag nämna att substantivet *döjda* (jfr ovan) kommer att få uppslagsformen *döda* i OSD. Vi försöker så långt det går hjälpa läsaren hitta genom ett system av hänvisningar.

Efter uppslagsordet kommer uppgift om ordklass eller (om det gäller ett substantiv) av genus-uppgift. För verb anges också böjningen.

Formerna sammanfattas i formavdelningen inom en grekisk parentes. Vi använder ett förenklat fonetiskt alfabet som beskrivs i första häftet. Ett snedstreck kan dela ett ord i två delar. Tecknet ~ (tilde) ersätter en av de två delarna. Sålunda är ordet *aptit* belagt med uttalet *appeti't* i en rad landskap i Götaland och uttalet *appeti'tt* i Bohuslän och Dalsland. Därefter redovisas uttalet *appti't* och *abbeti't*. Det lilla gradtecknet visar att efterföljande form är skriven med ännu grövre beteckning än OSD:s egen, t.ex. med vanligt alfabet; *abtik*, *abbtikk* från Småland, *apotek* från Norrbotten och *depik* från Västergötland är exempel på grova former, bl.a. saknar de accent.

När det gäller utbredningen anges i allmänhet landskap. Det innebär inte att uttalet, betydelsen etc. förekommer överallt i landskapet, bara att det finns belägg därifrån. I själva verket kan det röra sig om belägg från en enda by. Landskapen redovisas i en viss ordning från söder till norr. Ett långt tankstreck i en rad landskap står för två eller flera landskap i ordningsföljden.

Efter formparentesen kommer ibland en etymologisk hakparentes. Etymologiska uppgifter ges så gott som aldrig om ordet finns upptaget i Svenska Akademiens Ordbok.

När det gäller betydelsebeskrivningen försöker vi så långt det går att följa en historisk princip med den äldsta betydelsen först. Vi använder oss av fem olika betydelsenivåer.

Efter betydelse-redovisningen kommer ibland särskilda avdelningar för sammansättningar och avledningar. Till verben kan också höra en avdelning med särskilda förbindelser.

Förändringar på gång

OSD förstatligades 1984 och ingick i myndigheten DOVA (Dialekt- och ortnamnsarkiven och svenskt visarkiv). Myndigheten utredes i början på 90-talet av Åke Hyenstrand. Utredningen utmynnade i ett betänkande *Det dolda kulturarvet*. (SOU 1992:142) och därefter inrättades en ny myndighet med delvis ändrad organisation, ny förordning och (ansåg man) tydligare mål- och verksamhetsidé. Den nya myndighetens namn blev Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI). I linje med den nya myndighetens inriktning ligger en betoning av ordboken som förmedlare av det immateriella kulturarvet till allmänheten.

Detta har inneburit några viktiga förändringar för oss. Vi har fått lite större frihet i framställningen. Tidigare var omfånget begränsat till 6.000 sidor. Begränsningen innebar att artiklarna komprimerades kraftigt. Dels tog detta mycket tid, dels blev artiklarna ibland mer svårlästa.

Nu behöver vi t.ex. inte komprimera formparenteserna fullt så mycket. Vi delar inte av orden med snedstreck lika ofta och vi har börjat införa uppdelningar av formerna med hjälp av rubriker inom formparentesen, åtgärder som vi tror skall underlätta för våra användare. Önskemål finns att vi skall ange närmare geografisk utbredning, dvs. ange socken el. dyl. Dit har vi inte kommit, men vi ger oftare upplysning om landskapsdel med hjälp av väderstrecksförkortningar. I framtiden kommer vi att i några fall kunna visa utbredningskartor av enkel karaktär.

Det finns önskemål om att vi skall slopa de långa tankstrecken i landskapsraddorna och skriva ut alla landskap. Det skulle givetvis öka omfånget en hel del. Själv tycker jag det vore bra om det trots detta kunde genomföras. De långa tankstrecken liksom överanvändning av snedstrecken är exempel på anordningar för att få in mycket information på litet utrymme, men de försvårar för läsaren.

För övrigt försöker vi göra våra artiklar mer lättlästa, t.ex. genom att oftare ha radbyte för nytt moment och genom att använda tankstreck mellan särskilda undermoment.

Våra användare uttrycker ibland önskemål om etymologiska uppgifter (man vill veta varifrån ett visst ord kommer) och om uppgifter av encyklopedisk karaktär (man vill t.ex. veta hur det föremål ett visst ord betecknar användes). I någon mån kommer vi att gå dem till mötes. Vi har lite fler belysande språkprov och kommer i något högre grad att ge etnologiska upplysningar och litteraturhänvisningar. Vi räknar också med att någon gång kunna använda illustrationer.

Några av dessa förändringar har introducerats i andra häftet. Men vi prövar oss fram försiktigt. Till synes små förändringar kan få stora konsekvenser i ett verk som vårt.

Gemensamt för alla förändringar, påbörjade och planerade, är att de syftar till att göra framställningen lättare tillgänglig för den intresserade allmänheten – utan att därmed minska vår vetenskapliga ambition. Egentligen är det en omöjlig uppgift att helt tillfredsställa alla användare både när det gäller nivå och inriktning. I synnerhet forskaren, både språk- och folklivsforskaren, kommer ibland att vara tvungen att gå till våra samlingar för att få önskad information.

Vem läser Ordbok över Sveriges dialekter? Det är en fråga som jag inte kan ge något fullständigt svar på. En kartbild över våra abonnenter visar att dessa finns i Finland, Norge, Danmark, på Island och Färöarna, i Holland, Tyskland, Frankrike, Estland och Litauen men framför allt i Sverige, med en koncentration till större städer. Bland abonnenterna finns bibliotek, bokhandlar, universitet och forskare men också privatpersoner, representanter för den intresserade allmänheten.

Även om man som ordboksförfattare inte kan svara på frågan Vem läser min dialektordbok? är det viktigt att man ställer den. Och man måste ha klart för sig vem man skriver för, vilken målgrupp man riktar sig till. Man måste hela tiden ha läsaren i åtanke. Vi som arbetar med OSD har instruktionen att skriva för forskarsamhället och den intresserade allmänheten. Jag hoppas att vi också kan skriva för framtiden, dvs. uttrycka oss så att även våra barn och barnbarn skall kunna använda vår ordbok.

Litteratur

- Herweghr, Daniel 1925: *Ordbok över Västmanlandsmålet. Idioticon westmannicum*. Utg. av S. Landtmanson. Västerås.
- Ihre, Johan 1766: *Swenskt Dialect Lexicon*. Upsala.
- Lidström, Gun, m.fl. 1991: *Pitemålet -ållt mila àagg å ö`ðx-*. ABF Piteåbygden. Piteå.
- Noreen, Adolf 1878: *Ordbok öfver Fryksdalsmålet samt en ordlista från Värmlands Ålfadal*. Upsala.
- Nyström, Jan-Olov 1993: *Ordbok över tulemålet på grundval av dialekten i Antnäs by, Nedertuleå socken*. (Skrifter utg. av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå. Serie A. Dialekter nr 10.)
- Ordbok över Sveriges dialekter. H. 1–2*. 1991–1994. Uppsala.
- Reinhammar, Vidar 1984: *Dialektordbok – nationella och lokala aspekter. I: Mot-skrift. Arbeidsskrift for språk og litteratur. Nr. 2*. Nordisk Institutt. Universitetet i Trondheim.

Rietz, Johan Ernst [1862–]1867: *Svenskt dialekt-lexikon. Ordbok öfver svenska allmoge-språket. 1–2.* Malmö, Köpenhamn, Leipzig & London. 3. *Register och rättelser* av Erik Abrahamson. 1955. Uppsala & København. (Kgl. Gustav Adolfs Akad.)

